

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: American images of Soviet foreign policy

Wecke, L.

Citation

Wecke, L. (1973). Boekbespreking van: American images of Soviet foreign policy. *Acta Politica*, 8: 1973(2), 240-242. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451459>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451459>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

me; dat suggereert Tromp, en stelt Lichtheim's probleemstelling in het vooruitzicht. Dat wordt echter niet bewaarheid, of men zou tevreden moeten zijn met de gedachte dat sociale (bv. nationalisme), politieke en militaire krachten, bronnen van imperialisme in hun eigen recht zijn — zonder vragen naar hun onderlinge relaties.

Dat niettemin een boeiende historische beschrijving van het verschijnsel imperialisme geboden wordt, hier en daar vergezeld van suggestieve interpretaties, maakt het inderdaad een 'waar genot om te lezen'. Maar de analyse van het imperialisme is nog niet 'terug van weggeweest'.

F. Cladder

William Welch, American Images of Soviet Foreign Policy

New Haven, Londen, (Yale University Press), 1971, -316 p., 90/—

De vraag die Welch tracht te beantwoorden in zijn boek 'American images of Soviet Foreign Policy' is: 'hoe denkt de Amerikaanse academische wereld over de andere belangrijke tegenspeler in het grote internationale drama van onze tijd'. Of anders gezegd, Welch is op zoek gegaan naar, zoals hij dat zelf ook zegt, de belangrijkste beelden die men zich in de Verenigde Staten van de Sovjet Unie heeft gemaakt en die mede ten grondslag liggen aan het staatsbeleid t.a.v. de Sovjet-Unie. Uit onvrede met de kwaliteit van de aanwezige beelden en mede gestimuleerd door de gedachte dat correcties mogelijk en zinvol zijn, is Welch aan het werk getogen.

Een van zijn niet verder uitgewerkte hypothesen is dat de images van de Sovjet-Unie, zoals die zijn af te leiden uit een aantal werken van belangrijke Amerikaanse wetenschappers, wel ten grondslag liggen aan het tot op heden gevoerde beleid. Hierbij kan men enige kanttekeningen plaatsen. Het is toch nog wel de vraag, of minstens een vraag, of dat beleid steeds op die door wetenschappers verschaft beelden is gebaseerd. Passend binnen zijn bezorgdheid over de beeldvorming had overigens ook een opsomming van vooroordelen en stereotypen gepast, zoals deze uit verscheiden publieke opinie-onderzoeken zijn gebleken. Ook deze beelden zijn van belang te achten voor het te voeren beleid, ook al is de relatie publieke opinie en beleid niet zonder meer duidelijk.

Welch beperkt zich dus tot een steekproef uit de voor handen zijnde wetenschappelijke literatuur waarbij hij de vraag naar de functies, oorzaken en voorwaarden m.b.t. de betreffende beeldvorming buiten beschouwing laat. Wellicht is het mede hierdoor dat hij ook voorbij gaat aan de vraag of de genoemde images niet een samenhangend geheel van vooroordelen, een eventuele anti-ideologie vormen. Het boek is hierdoor vooral een beschrijving geworden van een aantal visies op het gedrag van de Sovjet-Unie, die overigens, binnen de beperkte steekproef, met zorg zijn gekozen. Het ideaal van Welch is een dienstbaarheid aan de makers van het buitenlands beleid, die, zo meent hij, moeten kunnen rekenen op wetenschappelijk verantwoorde, eenduidige antwoorden op hun vragen inzake het karakter van het Sovjet-gedrag.

De kritiek in het boek op de behandelde beeldvorming is gebaseerd op criteria ontleend aan de historische feitelijkheid, het al dan niet aanwezige bewustzijn van de auteur betreffende alternatieve interpretaties, alsmede het vermogen tot neutrale beschrijving.

De steekproef bestond uit titels, die vermeld zijn in de bibliografie van Thomas

Hammond (Soviet foreign policy and world communism) en de bibliografieën van 'Problems of Communism' en 'Foreign Affairs' uit de jaren 1964-1968. Bij het uitkiezen van de betreffende boeken en artikelen werd voorts als regel gehanteerd dat het zou moeten gaan over het extern gedrag van de Sovjetunie in het algemeen en dat de betreffende publikaties ook feitelijk geheel, of minstens voor een belangrijk deel hieraan gewijd waren. Studies, die slechts een bepaald aspect van het extern gedrag van de Sovjetunie of slechts zeer ten dele het onderhavige thema bleken te behandelen, werden buiten beschouwing gelaten.

Het materiaal van Welch bestaat dan uit een 22-tal werken van 21 auteurs. Deze groep laat zich dan weer indelen naar auteurs van 'collections', van 'histories' en 'analyses'. Als leidraad bij het kiezen van de 22 publikaties heeft de schrijver o.m. een historisch overzicht van 'de belangrijkste' gebeurtenissen gehanteerd. Kwamen deze gebeurtenissen in de betreffende werken voor, dan werden zij goed bevonden als eenheid in zijn steekproef. Waarom de genoemde gebeurtenissen belangrijk zijn, wordt overigens niet nader aangegeven. Wellicht is zulks ook niet nodig, daar de lijst met belangrijke evenementen aan Harrison Salisbury is ontleend.

Het schema, waarin de onderzochte beelden blijken te passen is dan een uit elf punten bestaande schaal, die als extremen de indicaties ultra-hard en ultra-soft heeft.

Passend in zijn streven naar dienstbaarheid aan de overheid, kan men het doel van zijn scaling plaatsen, t.w.: 'om te bepalen hoezeer het Sovjet gedrag al dan niet een bedreiging is voor het bereiken van het doel van de Amerikaanse politiek, zijnde een vreedzame wereld van vrije natie-staten'.

Het boek van Welch blijft, met alle respect voor de wetenschappelijke zorgen, waarmee hij de analyses van zijn gekozen beschrijvingen omgeeft, een weergave van een niet helemaal willekeurig gekozen hoeveelheid individuele visies op het Sovjetgedrag.

Zijn schaal hanterend, komt Welch tot een drietal hoofdtypen van de beeldvorming inzake het extern gedrag van de Sovjetunie. Het meest harde type, het ultra-hard type is dat van de USSR als 'het grote beest'. Als illustratief voor dit beeldtype wordt o.m. de beschrijving van Goodman besproken, die uitgaat van de rest van de wereld completeert Welch zijn beschouwing van het ultra-harde wereldstaat is. Een andere expressie van het ultra-hard image is de schildering van Sovjetunie en communisten als vervaardigers van het 'protracted conflict' en 'short of war militarism', zoals dat door Strausz-Hupé en de zijnen wordt gegeven. Met Wolfe's beschrijving van de totalitaire Sovjetunie als een autocratie met onbeperkte macht, strevend naar absolute beheersing van het eigen volk en de rest van de wereld completeert Welch zijn beschouwing van het ultra-hard type.

Na de ultra-hard categorie, is het de beurt aan de 'mellowing tiger' als voorbeeld van het hard image. Deze categorie beelden van het Sovjetgedrag verschilt in twee opzichten van het voorgaande: Enerzijds geeft het — hoewel het ook een aanduiding voor agressiviteit en bedreiging van de vrede inhoudt — bepaalde beperkingen aan m.b.t. doel en middelen van de Sovjetpolitiek, terwijl het anderzijds ook angst als een mogelijk motief voor Sovjethandelen noemt. Vooral Kennan, Mosely en Schulman worden gepresenteerd als leveranciers van dit type beeldvorming.

Voor de derde hoofdcategorie van sovjet-images, die met het label 'de neuro-

tische beer' wordt aangeduid, figureren als exemplarisch de auteurs Fleming Gehlen, Halle, Luckaks, Schuman en Triska. In dit beeldtype staat de these centraal dat Sovjetagressie een toevallige en niet een normale aangelegenheid is. De agressiviteit zou dan niet worden veroorzaakt door 'inherente driften', maar door aanwezig of aanwezig geachte bedreigingen.

De verschillende individuele nuances van het betreffend beeld-type, worden door Welch aan de hand van gedetailleerde beschrijvingen van de betreffende beeldschilderingen gegeven.

In een poging tot evaluatie, komt Welch tot de conclusie dat evident bewijsmateriaal aanwezig is, waar het betreft de beeldtypen van de 'mellowing tiger' en 'de neurotische beer'. Voor 'het grote beest' ziet hij minder evidentie weggelegd.

De auteur doet voorstellen om tot een verbetering van de tot op heden gevolgde methode tot vaststelling van beeldvorming te geraken. In dit verband vermeldt hij — met anderen — als noodzakelijk een nadere bezinning op het vraagstuk van de motivering van het Sovjetgedrag, de validiteit van de Kremenologie, de politieke karakteristieken van het Sovjetregiem, de validiteit van de vergelijkingen de politikologie of het vraagstuk van de toepasbaarheid van begrippen, categorieën en procedures uit de algemene politicologie. Met waardering wordt hierbij door de schrijver naar de auteurs Rosenau en Modelski verwezen.

Als voorts ook van belang zijnd voor de studie van het Sovjetgedrag noemt Welch o.m. een systematische inhoudsanalyse van gezaghebbende documenten, waarin de doelstellingen van de Sovjetpolitiek geformuleerd worden.

Door middel van een analyse van het Sovjetgedrag t.a.v. door de USSR gesloten verdragen, toetst Welch de door sommige auteurs vooronderstelde kwade trouw van de Sovjetunie. Zijn bevinding is geen andere dan die, waartoe indertijd ex-minister Luns reeds moest komen, nl. dat de USSR, vergeleken bij vele andere staten, zich op uitzonderlijk goede wijze aan het eenmaal gesloten verdrag pleegt te houden.

Gesteld wordt wel eens dat kennis van de ander slechts mogelijk is bij voldoende kennis van zichzelf. En slechts ten dele kan het beeld van de ander tot die betere kennis bijdragen. Het beste zou zulks kunnen, als niets de 'objectieve' waarneming zou belemmeren. Een balk in het oog, en in dit geval in het oog van een aantal Amerikaanse auteurs, belemmerde en belemmert nog een zo juist mogelijke waarneming van het Sovjetgedrag. Misschien heeft Welch iets bijgedragen tot verwijdering van een stukje van die balk. Hij hoopt het althans en wij met hem. En mocht zijn werk niet meteen bijdragen tot een beter klimaat tussen Oost en West, wellicht kan het enige concensus onder de Amerikaanse vakgenoten bevorderen. De geloofwaardigheid van de wetenschap staat niet bij voorbaat vast als op wetenschappelijk verantwoorde wijze zowel tot 'grote beesten' als tot 'neurotische beren' kan worden geconcludeerd.

Leon Wecke

A. E. van Niekerk, Populisme en politieke ontwikkeling in Latijns-Amerika Rotterdam (Universitaire Pers), 1972, -269 p., -z.p.

Het eerste Nederlandstalige proefschrift over een Latijns-Amerikaans politiek onderwerp behandelt het gecompliceerde verschijnsel van het populisme. A. E. van Niekerk heeft zijn analyse van dit fenomeen doorspekt met een indrukwekkende hoeveelheid citaten van vooral Noord-Amerikaanse auteurs. Hij is zich

terdege bewust van het risico dat het terugvallen op dergelijke vaak 'gekleurde' bronnen inhoudt, en het is dan ook jammer dat hij maar zo weinig gebruik heeft kunnen maken van de talrijke studies van Latijns-Amerikaanse onderzoekers.

Het begrip 'populisme' is uiterst vaag en vertoont de meest uiteenlopende kenmerken, afhankelijk van tijd en plaats. Van Niekerk probeert in die chaos orde te brengen. Eerst zet hij de politieke structuur van Latijns-Amerika af tegen die van Azië en Afrika. De landen van Latijns-Amerika, zo zegt hij, zijn in politiek opzicht verder ontwikkeld dan de Afro-Aziatische landen en ze vertonen meer overeenkomst met de continentaal-Europese systemen dan met de pre-industriële. Die neiging om Latijns-Amerika los te maken uit de Derde Wereld mag dan typologisch gerechtvaardigd zijn — men vergelijkte Stelling I bij Van Niekerks dissertatie —, ze is tegelijk gevaarlijk. Daardoor wordt immers de suggestie gewekt, dat het toetreden van Latijns-Amerika tot de kring van ontwikkelde landen nog maar een kwestie van tijd is. In werkelijkheid hebben de landen van Latijns-Amerika meer overeenkomsten dan verschillen met de Afro-Aziatische groep. Die overeenkomsten vloeien voort uit hun gemeenschappelijke toestand van economische afhankelijkheid, en het ziet er vooralsnog niet naar uit dat er in die taaie structuur op korte termijn verandering zal komen. De uiterst belangrijke invloed van buitenlandse economische belangen op de politieke structuur van de landen van Latijns-Amerika en de andere landen van de Derde Wereld is een door Van Niekerk vergeten element, dat zijn analyse van de ontwikkeling van de politieke bewegingen in Latijns-Amerika onvolledig maakt.

Het populisme in Latijns-Amerika is wijd gevarieerd. Er is bijna geen land dat niet een of meer populistische bewegingen kent of gekend heeft. Van Niekerk neemt zes van die bewegingen onder de loupe: het populisme van Getulio Vargas in Brazilië, Acción Democrática in Venezuela, de Revolutionaire Nationalistische Beweging (MNR) in Bolivia, het 'rojisme' (van generaal Rojas Pinilla) in Colombia, de APRA in Peru en het peronisme in Argentinië. De verschillen tussen die bewegingen zijn voor een blinde zichtbaar. Neem bijvoorbeeld de MNR in Bolivia, die nu zitting heeft in de extreem-rechtse regering van kolonel Banzer, en daartegenover de uiterst strijdbare, revolutionaire vleugel van het peronisme. Acción Democrática in Venezuela is een establishmentpartij geworden, terwijl Rojas Pinilla met zijn ANAPO het 'socialisme op zijn Columbiaans' zegt te belijden. Van de onderzochte landen valt Brazilië uit de toon, omdat daar de staatsgreep van 1964 aan iedere vorm van populisme een eind heeft gemaakt en heeft vervangen door een militaire technokratie, terwijl in de andere vijf landen de populistische bewegingen nog altijd uiterst actief zijn. Mede daarom lijkt het me onjuist om met Van Niekerk te spreken van een 'post-populistische situatie' in landen als Bolivia, Argentinië en Peru. In de twee eerstgenoemde landen is de toestand bijzonder instabiel en spelen de populistische bewegingen MNR en peronisme een rol van de eerste betekenis. In Peru heeft het militaire bewind dat in 1968 de macht overnam zich gestabiliseerd en lijkt de rol van de APRA praktisch uitgespeeld, maar Van Niekerk zegt zelf (p. 31), dat ook op het huidige militaire bewind het predicaat populistisch wordt toegepast. Men denke bijvoorbeeld aan de pogingen die de regering aan het ondernemen is, het volk te mobilizeren. In Venezuela doet Acción Democrática opnieuw een serieuze gooi naar het presidentschap bij de verkiezingen van 1973, terwijl het rojisme in Colombia in 1970 bijna aan de macht was gekomen en ondanks groot electoraal verlies bij